

FOTO: ANDERS NORRSELL

Flera hantverksskolor har etablerats som sprider kunskap om traditionella tekniker och metoder.

FOTO: WIKIMEDIA

Norra Smedjegatan i Stockholm 1968. Byggnaderna revs och hela gatan försvann till förmån för Gallerian.

FOTO: ANDERS NORRSELL

Idag finns byggnadsvårdsbutiker och nätverk för hantverkare i hela landet. Här en interiör från Grenåsa Byggnadsvård utanför Jönköping.

FOTO: FRIDA EDLUND

BRANSCHEN FIRAR OCH KRAFTSAMLAR

Helena Hammarskiöld från Svenska byggnadsvårdsföreningen är projektledare för *Byggnadsvårdsåret 50 år*. Här ger hon oss en inblick i vad jubileet handlar om och hur året ska firas!

Vad var det som hände 1975?

– Då utlyste Europarådet det Europeiska byggnadsvårdsåret. Efter omfattande rivningar av kulturhistorisk bebyggelse i Europas städer ville man rädda det som fanns kvar av äldre miljöer. Europarådets medlemsländer antog den så kallade Amsterdamdeklarationen, där man slog fast att en mer bevarandeariktad stadsplanering skulle gälla i framtiden.

Hur togs det emot i Sverige?

– Det Europeiska byggnadsvårdsåret fick särskilt stor genklang i Sverige under parollen *Låt husen leva!* Under 1960- och 70-talens rekordår hade 40 % av de svenska städernas äldre bostadsbestånd rivits och många stads-kärnor i både stora och små städer förvanskats av hårda exploateringar.

Vad är Byggnadsvårdsåret 50 år?

– Kampanjen *Byggnadsvårdsåret 50 år* vill uppmärksamma byggnadsvården i samband med jubileet. Svenska byggnadsvårdsförening- en bildades 1976 som en direkt följd av bygg-

Helena Hammarskiöld, projektledare.

nadsvårdsåret och vi projektleder nu firandet. En lång rad aktörer kommer att delta med aktiviteter och opinionsbildning under 2025. **Så hur har det gått, vilka framsteg har gjorts under de här 50 åren?**

– 1978 startades den första byggnadsantikva-

risk utbildningen i Göteborg, som följdes av en liknande utbildning i Visby. En yrkeskår av bygg- nadsantikvarier har etablerats och verkar inom myndigheter, museer, kommuner och som fria företagare. Kungliga Konsthögskolans Arkitek- turskola startade 1980 en utbildning i restaure- ringskonst, främst för arkitekter. Också Lunds Tekniska Högskola erbjuder arkitektstudenter kurser i restaurering och kulturhistorisk bygg- nadskonst.

Branden i Katarina kyrka i Stockholm 1992 gjorde att forskning om äldre byggnadstekniker och material tog stora kliv under ledning av pro- fessor Ove Hidemark. Da Capo Hantverksskola i Mariestad startades 1997 av Göteborgs univer- sitet, och 2010 blev Hantverket forskningsämne på Hantverkslaboratoriet inom Göteborgs universitet.

Fönsterhantverkare är ett nytt hantverksskrå sedan ett par decennier. Fönsterrenoverings Dag infaller varje vår, och fönsterhantverk har blivit något av en tillväxtbransch.

En rad byggnadsvårdscentra med både försäljning av traditionella byggmaterial och kursverksamhet har etablerats runtom i landet. Det finns ett stort antal yrkesnätverk för hant- verkare som är specialiserade på byggnadsvård.

Sedan början av 1990-talet arrangerar Svenska byggnadsvårdsföreningen årligen populära byggnadsvårdsläger i Sverige, enligt en modell hämtad från den franska organisati- onen Rempart. Lägren har betytt mycket för att sprida kunskap om byggnadsvård till både yrkesverksamma och privatpersoner.

Vilka utmaningar står byggnadsvården inför i dag och i framtiden?

– Tyvärr är vi inne i en ny rivningsvåg som tog sin början runt 2010. Gamla hus rivs, men även sådana som inte har mer än 50 år på nacken. Tunga remissinstanser, såsom länsstyrelser och läns museer liksom byggnadsvårdsföreningen, körs över av kommuner. Det gäller också miljöer som är identifierade som riksintressen för kulturmiljövården.

Vi behöver delvis ändra inriktning på utbild- ningar för ingenjörer, arkitekter och samhälls- planerare, så att de blir bättre på att ta hand om och utveckla gamla hus. Det finns också ett stort behov av kompetensförsörjning inom vissa hantverk som till exempel murare och timmer- män. Dessutom råder brist på material såsom kvalitetsvirke, tjära och näver.

Hur kan byggnadsvården bidra till samhället?

– Idag ser vi att byggnadsvården sitter inne med en del av svaren på de samhälleliga utma- ningar vi har framför oss. Resurshushållningen finns i vårt DNA, vi har kunskap om miljövänliga material och hur dessa ska användas. Koldioxid- avtrycket för ett nybyggt hus tar många decen- nier innan det är återbetalat. Dessutom är nya hus ofta svåra eller omöjliga att underhålla. Det finns naturligtvis även en ekonomisk aspekt, att riva och nyexploatera blir mycket dyrare än att ta till vara de byggnader som redan finns. Kul- turmiljövården bidrar också till social hållbarhet genom att erbjuda goda livsmiljöer med en

Genuin trähusbebyggelse i Nora. Projektet Tre Trästäder (Nora, Eksjö och Hjo) startades 1997, för att främja trästäderna som kulturhistoriska besöksmål.

förankring i vår historia. Höga lyssnar- och tittar- siffror för tv- och radioprogram om byggnads- vård vittnar om ett växande intresse hos allmänheten.

Vad händer under jubileumsåret?

– Många aktörer kommer bidra med aktivite- ter under året. Projektet har en egen hemsida bva50.se med ett kalendarium. Där finns också en flik för så kallad refotografering – gamla foto- grafier som speglas av nya tagna på exakt sam- ma plats och i samma vinkel. Alla är välkomna att bidra! Museer deltar med utställningar och visningar. Det blir också specialpublikationer om byggnadsvård, konferenser, föreläsningar och hantverkskurser. Hembygdsrörelsen lyfter de regionala särdragen i byggnadsbeståndet. Debattartiklar och diskussioner om bevarande- ärenden kommer att initieras.

Framför allt hoppas vi att *Byggnadsvårdsåret 50 år* ska bli starten för långvariga samarbeten och få fler att engagera sig i bevarandet av vårt gemensamma kulturarv.